

Kumla kyrka

1_11_004

59.1212, 15.1549

Redan på 1100-talet fanns här en romansk stenkyrka med ett torn i väster. Kyrkan byggdes om flera gånger, och bland försågs kyrkan med stora korsarmar i västra delen på 1200-talet. Senare breddades kyrkan mot söder och blev tvåskeppig. Fram till 1829 hade kyrkan ett kastell och var omgiven av en mur av sten. Man byggde då den nuvarande kyrkan och rev den gamla. Grundmurarna till den gamla kyrkan finns markerade i de mörkare kalkstenspartierna i golvet till den nuvarande kyrkan.

Men från förslag om bygge av en ny kyrka till genomförande tog det lång tid. Redan i november 1763 föreslog biskopen att den gamla kyrkan skulle byggas ut - utan att något hände. I slutet av samma århundrade förslogs ett nybygge, och denna gång blev majoriteten av de röstberättigade männen i församlingen övertygade. Sedan dröjde det till 1812 innan något åter hände. Då föreslog biskopen att Kumla och Hallsberg skulle låta bygga en ny gemensam kyrka, detta eftersom "afståndet dem emellan är endast en knapp half mil och ett ganska bequemt ställe för en ny gemensam kyrka funnes midt emellan dem på den så kallade Sånnaplatsen".

Förslaget om gemensam kyrka väckte dock knappast någon entusiasm hos församlingarna och 1817 gav man definitivt upp tanken. I Hallsberg ställde man nämligen som villkor att den nya kyrkan skulle uppföras i närheten av Sanna eller Marka byar, medan man i Kumla yrkade på att den skulle uppföras på platsen för den gamla kyrkan i Kumla.

Flera arkitekter kom med förslag på en ny kyrkan, men man valde sitt slut den ritning som utarbetats av arkitekt var Axel Nyström, som bland annat var stadsarkitekt i Stockholm. Kumla kyrka anses var ett av hans främsta verk.

Den första gudstjänsten i den nya kyrkan firades på juldagen 1834, trots att inredningsarbetena då inte var färdiga. Invigningen skedde först den 6 september året efter.

I en beskrivning från 1863 står det att läsa att kyrkan som är byggd med en för en landsförsamling otrolig kostnad är en av de största i riket. "Inredningen är enkel och om man så vill vacker, ehuru det hela mera påminner om teater än ett Guds hus."

Smaken kom att förändras ganska snabbt och vid slutet av 1800-talet ansåg man kyrkan vara i behov av en omfattande restaurering.

Även senare har kyrkan renoverats och byggts om.

Den 10 februari 1968 drabbades kyrkan av en våldsam brand, och endast yttermurarna stod kvar.

Det blev arkitekt Jerk Alton, som specialiserat sig på renovering och rekonstruktion av kyrkor och äldre träbyggnader, som fick i uppdrag att rita kyrkan, med utgångspunkt från de kvarvarande murarna.

Arkitekten Jerk Alton ville att "kyrkan skall tala Kristi ord även när kyrkorummet står tyst" och att kyrkan skall fungera antingen där är få eller många gudstjänstdeltagare.

Återuppbyggnadsarbetena påbörjades i september 1971 och den 3 december 1972 kunde Kumla kyrka återinvigas av biskopen i Strängnäs stift Åke Kastlund.

I tornet hänger tre klockor och ovanför i lanterninen finns ett klockspel med 24 klockor.

Klockspelet har tillräckligt stort omfång för att man ska kunna spela samtliga melodier i den svenska koralboken.

Klockspelet kan spelas från klaviatur, och dessutom finns en anordning för automatiskt spel, som medger att melodier kan spelas på bestämda tider. Klockspelet har till större delen bekostats med hjälp av gåvomedel.

I vapenhuset är väggarna målade med en draperimålning och på väggarna återfinns de tre kyrkklockornas inskriptioner i brun text samt en kort sammanfattning av kyrkans byggnadshistoria. Ljusinsläppet utgörs av en takbrunn, som är den gamla klocköppningen.

I sakristian har trätalet, som är indelat i kassetter dekorerats av Pär Andersson med en »himling», det vill säga vita moln mot blå fond. Rummet pryds av en vävnad av Kaisa Melanton, som även komponerat mattan.

Väntrummet i norr har textil utsmyckning i form av en väggbonad komponerad av Brigitta Hagnell-Linden.

Även bisättningsrummet i till byggnaden i öster har textil utsmyckning, komponerad av Agneta Ljung.

Altarbrunet komponerat av Kerstin Persson, och kormattan utförd av Gunnar och Brita Haking.

Det som kanske främst fångar vår uppmärksamhet när vi träder in i kyrkorummet är det stora krucifix som hänger över mittgången. Krucifixet visar den uppståndne Kristus - Konungen - segraren över ondska och död. Det är snidat 1972 av Harry Svensson, som ursprungligen var möbelarkitekt innan han sadlade om och blev bildkonstnär.

Vid Kristus fötter avbildas den sörjande Maria och Johannes. Under Kristi utsträckta armar skymtar i mantelfällen de 12 apostlarnas gloriekrönta huvuden. På den halvcirkelformade bågen med förgyllda strålar ovanför korsarmen finns fem röda rosor, som symboliserar Kristi sår.

Konstnären Pär Andersson har målat kyrkans alfrescomålningar som i den norra delen visar soldaterna på väg mot Getsemane för att gripa Jesus som blir förrådd genom Judas kyss.

På den vänstra sidan ser vi Edens lustgård med Adam och Eva omgivna paradiset's fridfulla vilda djur.

Fresco-målningarna döljer dörrarna till de bakomliggande rummen och de forna herrskapsläktarna.

Pär Andersson har även svarat för mycket av kyrkans dekorationer i övrigt.

Predikstolen är ritad av Jerk Alton. Och duvan i förgylld brons som är placerad ovanför predikstolskorgen är utförd 1972 av skulptören Birger Boman samtidigt med absidkrucifixet. Den gamla kyrkans predikstol från 1592 förvaras i Örebro läns museum.

Dopfunten är utförd av kalksten med förgylld, figural smidesdekor av skulptören Roland Eckerwall. Här kan vi se Adam och Eva i lustgården, Noaks ark, profeten Jona och valfischen.

Ängeln bebådar Jesu födelse för herdarna, herdarnas och heliga tre konungars tillbedjan.

Den förlorade sonen som svinaherde, fiskafänget, Jesus välsignar barnen, Filippus och den egyptiske hovmannen.

Och på den fjärde sidan visas bilder från vår egen tid. Kristus i centrum omgiven av en arbetande man, pojke med motorcykel, kvinna, bil, hus. Till dopfunten hör en dopskål av förgylld mässing.

Många av de ursprungliga gravhällar som fanns i den första kyrkan flyttades på 1930-talet in i koret, men förstördes i branden 1968. En häll i nordvästra hörnen av kyrkorummet finns kvar, och är över före detta faktorismeden Per Olofson från Sånnersta, död 1782. I den östra sakristian finns ett fragment av den 1618 avlidne kyrkoherden Svenio Benedicti Blackstadius' gravhäll.

Redan på 1470-talet hade kyrkan en orgel. Och efter att ha bytt orglar flera gånger fick kyrkan 1844 en orgeln byggd av den framstående orgelbyggaren Per Zacharias Strand i Stockholm. En ny orgel kom på plats 1903, som i sin tur byttes ut mot en orgel byggd 1959 av Paul Ott, Göttingen, Tyskland. Denna orgel förstördes dock när kyrkan brann 1968.

Även den nuvarande orgeln från 1975 är byggd av Paul Ott i Tyska Göttingen.

Likaså förstördes den kororgel som Paul Ott byggt i branden. Den ersattes 1972 av den nuvarande byggd av Walter Thür Orgelbyggen i Torshälla utanför Eskilstuna.

På andra våningen i kyrkans torn finns ett mindre museum med föremål från den brunna kyrkan, men även från den tidigare medeltida kyrkan på platsen.

Här hittar vi bland annat en minnestavla, den så kallade Baranoffs tavla som uppsattes till minne av att ett finskt ryttteri på väg till slaget vid Lund 1676 stannade i Kumla och förrättade nattvardsmässa på finska i kyrkan. Claus Johan Baranoff var överste för de i Finland värvade 400 ryttarna.

Rakt under kyrkomuseet, i vapenhuset återfinns på väggarna inskriptionerna på de tidigare kyrkklockorna, och ljusinsläppet utgörs av en takbrunn, som är den gamla klocköppningen.

På kyrkogården sydost om kyrkan finns Franzéns grotta, uppkallad efter psalmdiktare Franz Mikael Franzén som var kyrkoherde i Kumla under första hälften av 1800-talet. Han lär ha diktat många av sina psalmer just där. Franzén som sedan blev biskop i Härnösand var för övrigt ivrig motståndare till att den medeltida kyrkan skulle rivs.

Källor:

Webb: Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister.

Webb: Länsstyrelsen Örebro län.

Bok: "Kumla kyrkor. Sveriges kyrkor konsthistoriskt inventarium Närke". Ann Catherine Bonnier och Marian Ullén 1976.